

לע"ג ר' יצחק זאב הלוי ז"ל
בן ר' אליעזר שלום הלוי ז"ל
לע"ג מרת לאה אלטע הדס ע"ה
בת ר' יעקב הלוי הי"ד

המאור לשבתורה

שַׁבַּת אוֹרָה

ויקרא

אזהרה המורה! העלון מיועד אך ורק לרציניים שיוצאים את השיבות התפילה, ובשעת התפילה לא מעיינים בעלון ובשאר דברים. לעלוני נשמת ר' דב בן ר' מאיר יוסף ז"ל

בהשקפה ראשונה

מאמרי השקפה, מוסר והנהגות

בתוך שלל פעולותיו, של הרב מפונבין רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל הוא בעצמו פיקח על המגבית השנתית לטובת העניים שנקראת בשם "מעוֹת חִיטִים" (או "קמחא דפסחא") ומתקיימת בכל שנה ושנה לפני חג הפסח. והיה עובר בעצמו על רשימת הנותנים, וקובע מראש במספרים ברורים, כמה מוטל על כל אחד מהם לתת. כן דאג לחלוקה הוגנת של הכספים, בקרב המשפחות העניות הנצרכות, לבל ישאר אף יהודי בפונבין ללא מצרכי החג החיוניים. כיצד דאג? איך נתחלקו הכספים? הרי זה סיפור, המעיד הן על תושייתו כי רבה להשכיל אל דל, הן על הלכי-הנפש הטיפוסיים של יהודי פונבין שהיו במחיצתו. וכך סיפר לימים: "הנהגתי בפונבין שיהיו מחלקים לפני חג הפסח מכספי "קמחא דפסחא" למשפחות עניות בצורה מכובדת, כעין "מתן בסתר" ויותר ממנו, שלא יביישו בו המקבלים. יש והיינו מעבירים את התמיכה באמצעות הבנק המרכזי בקובנא, אשר זיכה את חשבוננו של האיש הנצרך בסניף הבנק דפונבין, או שהעבירו אליו לביתו המחאה בנקאית, והלה סבור היה כי הכסף נתקבל עבורו ממכר או קרובי-משפחה באמריקה, אשר בודאי עוד מעט יגיע גם מכתב ממנו. ומעשה שהיה בעל בית מרקחת, יהודי תלמיד חכם ואמיד, אשר פתאום ירד מנכסיו ונקלע למצוקה כספית קשה. בפרוס חג הפסח, בידעי את מצבו המדכא, שלחתי במכוון את הפרנס ר' אברהם ריקליס ע"ה לקובנא כדי להעביר אליו באמצעות הבנק סך מסוים ממעות חִיטִין. והי ממחרת בא האיש אלי, ודמעתו על לחיו, כי בעל בעמיו הוא וזה יותר מארבעים שנה שלא החסיד אף פעם מלהשתתף בתרומת "קמחא דפסחא", אולם בשנה זו נסתבבו הדברים ולא יכול היה עד עכשיו לקיים את המצוה, רק היום נודמנו לו מעות, באופן בלתי צפוי... ותוך כדי דיבור הוציא מארנקו את מעשר הכספים, עשירית שהפריש מן הסכום שקיבל, ונתן לי אותה כחלקו במגבית... "עוד היה מעשה בפונבין, יהודי בן טובים, אשר אלי דבר גונב כי בביתו סובלים רעב ומחסור בכל ימות השנה, אפילו פרוסת לחם פשוטה היא ב"בל ייראה" ו"בל יימצא", רק בתפוחי אדמה ניוונים שמה". "קראתי" סיפר רבינו יוסף שלמה "לשני יהודים עושי צדקה וחסד, והוריתי להם לקבץ מעות עבור שק קמח, ולדאוג לכך שבעל השחנה בעירנו יתן כביכול לאיש את הקמח ב"הקפה" עד אשר תשיג ידו שלום. אך הגה בעוד הם מחזירים בעיר כדי לאסוף את הסכום הדרוש, פגש אותם יהודי זה גופו שהם טורחים עכשיו בעדו, הוא הנצרך, ובראותו שהם מתעסקים בדבר מצוה לא יכול היה לכלוא תשוקתו להיות גם לו חלק במצוה זו, עד שניגש לחנות סמוכה וביקש מהחנותי - אחד ממכירי - להלוות לו מטבע קטנה, והבטיח שישתדל להחזיר לו תוך זמן קצר, כשהוא ממהר אל גבאי הצדקה ומושיט להם את נדבתו למגבית הנערכת פה בשבילי. (הרב מפונבין)

סיפר האדמו"ר מקלויזנבורג ז"ע: "בימי האימים נשלחתי לגישו ורשא לעבוד עבודת פרך בחומר ובלבנים... באחד הימים כאשר עמדנו בגובה אחד הבתים, ניתך עלינו לפתע גשם שוטף וחזק, ואילו הרשעים האיצו בנו לאמור כלו מעשיכם ולא להרפות... הדבר היה כמעט למעלה מכה אנורש... והנה אחד הנרכאים שהכירני פנה אלי וצווח: "האם תמשיך עוד לומר 'אתה בחרתנו' ותשמח כבן לעם סגולה? ונעניתי לו על אתר, שאמנם עד היום לא אמרתי זאת בכוונה הראויה, אולם מעתה כאשר אניד "אתה בחרתנו מכל העמים" אכוון יותר ויותר ואגיל ואשמח בלבבי בלי שיעור וגבול... מכיון שראיתיו משתומם ותמה על דברי, הוספתי והסברתי לו: שבודאי כך הוא הדבר, שאם לא ש"אתה בחרתנו מכל העמים" הרי הייתי הופך גם אני לצורך, ומטוב לי להישאר במצבי הנוכחי מאשר להיות כאחד מהם חס וחלילה, ואשרי חלקי... (לפני האש)

פרשה ופירושה

לקט פירושים על פרשת השבוע

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבקעה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם: הנביא ישעיה מוכיח את בני ישראל ואומר להם (א, יא): "למה לי רוב זבחיכם?". גם הנביא ירמיהו מוכיח בלשון דומה (ו כ"ב): "כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח". ולכאורה יש לתמוה, האם חלק נכבד מחמשת חומשי תורה עוסק במעשי הקרבנות ותורת כהנים, ואיך אומר הנביא על כך: "לא דברתי... ולא צויתים". מפרש המגיד מדובנא בדרך משל: סוחר אחד נוכח לדאות כיצד עוסק אחר, שהיה ידיד קרוב לאביו, אינו פוקד את בית מסחרו, ואף שהיה מתעסק עם שאר הסוחרים בעיר, והיה מיצר וכואב על כך מאד ומחפש עצה. משלא מצא כל פתח, גמר בנפשו ללכת לאותו סוחר ולדבר עמו גלויות. הלך אליו ואמר לו: הלא ידיד נאמן היית לאבא ומדוע אינך פוקד את בית המסחר שלי? ענה אותו סוחר ואמר לו: אכן צודק אתה בדברך, מכאן ואילך אשתדל למלא את בקשתך ואסור לבית המסחר שלך. אכן מאותו יום והלאה, מדי עברו על פתח בית המסחר ההוא, היה נכנס אליו ודורש בשלומו ובשלום משפחתו כדרך רעים וידידים קרובים, והיה מגלגל עמו שיחה על דא ועל הא, אבל לכלל עשיית מסחר לא הגיע, אלא המשיך לעשות את עסקי המסחר שלו עם שאר סוחר העיר, כפי שנהג בעבר. יום אחד פקעה סבלנותו של אותו סוחר ואמר לו: סכל שכמותך, וכי סבור אתה שבקשתי ופנייתי אליך שתסור אלי היתה כדי שתפספס עמי בדברים בטלים? הלא כל כוונתי היתה שתעסוק עמי במסחר... כך גם עניין הקרבנות. ודאי שהקרבנות הקרבנות בבית ה' היא עניין קדוש ונעלה, ברם תכליתם ומטרתם של הקרבנות, שעל ידם יתעלה האדם, יישמר מעוונות וחטאים ויספוג לתוכו יראה וטהרה - "למען תלמד ליראה את ה'". אבל כאשר מרוקנים את כל התוכן והמשמעות הפנימית של המצוה, על זאת אומר הנביא ישעיה נשם פסיק יב: "מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי", שהרי התכלית והמטרה לא היתה להסתובב בחצר סתם כך. (שנים מקרא)

כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה: אזהרות הרבה שמעו התלמידים מרבי יהודה צדקה זצ"ל, ראש ישיבת "פורת יוסף" להתרחק ממתת הכעס. אדם הנוקט עושה את נפשו טריפה, נהג לומר, כפי שכתוב (איוב יח, ד): (טורף נפשו באפו". אף הם העידו בו שהאריך אפו כל ימיו, ומעולם לא ראו אותו בא לכלל כעס, וזלת כשהיה נוגע לכבוד שמים. אם קרה, לדוגמה, בנכוחותו שמישהו דובר סרה בתלמידי חכמים, לא היה כובש את כעסו - מיד הרים קולו ונערך בו דיביפה לשתקו. והיה רגיל לפרש את הכתוב (ויקרא ב, יא): "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו", פירוש מקורי משלו, בנוגע למדת הכעס, כדלהלן. ה"שאור" רומז על פנים זעופות, פנים חמוצות. ה"דבש" מורה על מתיקות ועריבות. ובכן, כל מי ששאפתו להיות אדם השלם, חייב לדעת אימתי לאחוז במדה זו של "שאור" ולהזעיף פנים, והיינו כשנתקל בעוברי עבירה וכיו"ב, ואימתי להראות פנים שוחקות ומתק שפתיים, והיינו כשעושים רצונו ית"ש. אבל מי שהוא בבחינת "כל שאור" כולו חמיצות, שמוציף פנים אף לשומרי תורה ומצוה, או שהוא בבחינת "כל דבש" כולו מתיקות לכולם, גם לעובי תורה ח"ו, עליו הכתוב אומר: "לא תקטירו ממנו אשה לה" (וזאת הלידה)

ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו: כתוב רבי אליעזר פאפו זצ"ל (בעל הפלא יועץ) בספרו "אלף המגן", שמאמר חז"ל (יומא כג, א): "כל המעביר על מידותיו מעבירים לו על כל פשעיו", נרמז בפסוק ונפש כי תחטא. ומה תקנתו? ושמעה קול אלה - כשאדם שומע שמקללים ומבזים אותו, והוא עד או ראה או ידע - וברוד לו שהתכוונו לפגוע דווקא בו, 'אם לא יגיד' - אך אם הוא לא ישיב למחרפו ויבלום את פיו בשעת המריבה, אזי - 'ונשא עונו' - כי בוודאי ה' יתברך ישא את עונו, וימחל לו על כל פשעיו. (לקוט מאיש לרעה)

סיפור מההפטרה

לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות עיניהם מהשפיל לבתם: סיפר הדרשן רבי אריה שכטר זצ"ל בימי ילדותי התגוררתי עם הורי בעיר תל אביב. באותה תקופה היו שהציקו לילדים הדתיים שהסתובבו עם פאות. רבים מחברי ילדותי לא עמדו בנסיון, וחצו את הגבולות, ודאבונו הלב, פרקו על תורה ומצוות. בד בבד היתה קבוצה גדולה של ילדים, שהיו גאים בפאותיהם, והיו נלחמים על צדקת דרכם, בבחינת "ויגבה לבו בדרכי ה'" (דברי הימים ב' יו'). אחת מדרכי המלחמה היתה להקחות את שניהם, ולהשיב על לעגם בחריפות ובשנינות. פעם אחת כשהייתי ילד קטן, אולי בן עשר, עברתי ליד בית חרושת לנעליים. התקרבתי לפתח והצצתי פנימה, כדי להתבונן במהלך היצור. הסנדלרים היו לוחמים אמום, מלבישים עליו את ידיעת העור, מותחים אותה על ידי מסמרים, ולאחר מכן תופרים את הסוליה. התבוננתי זו התענדה לסייע לי להבין מושגים הלכתיים שונים הכרוכים במלאכות הטויה והתפירה. פתאום פנה אלי אחד הפועלים: "ילד, האם אתה מוכן למכור את הפאות שלך?". ימה הוא רוצה מילד בן עשר, חשבתו לעצמי, "האם עשיתי לו משהו רע?". באותה תקופה התפרסמה בעתון מסוים, שכל מטרתו היתה ליצנות, תמונת שער בה נראה בחור בן שש עשורה וחצי המחזיק בפאותיו. בכותרת נאמר כי הבחור מכר את פאותיו תמורת שלושת אלפים לירות. זה היה הוון בסכום כזה ניתן היה לקנות שלושה מגרשים בבני ברק. הסיפור נתן חומר לשונאי הדת, וכל ילד עם פאות שעבר ברחוב, נשאל בלעג, האם מוכן הוא למכור את פאותיו. לכן הייתי מוכן כבר לשאלה ועניתי לו: "כן, בשמחה, אין לי בעיה, אתה מוכן לקנות?". "כן", הוא אמר, "כמה כסף אתה דורש עבור הפאות?". "הרבה מאוד כסף", השבתי, "אתה מוכן לשלם?". "כן, כמה שאתה רוצה", ענה הפועל. אמרתי לפועל: "אני יודע שבכונתך לקצץ לי את הפאות ולא לשלם לי פרוטה. לכן, אם ברצונך להוכיח שאתה רציני, אני רוצה שתאסוף את כל הפועלים, ונעשה הסכם כתוב וחתום, כדי שאם תקצץ לי את הפאות ולא תשלם, אוכל לתבוע אותך בבית המשפט". העסק התחיל להיות מענין ואטרקטיבי, וכל הפועלים התאספו סביבנו. "אם אתה באמת רוצה להוציא כל כך הרבה כסף", אמרתי לו, "יש לי למכור לך משהו שיביא לך הרבה יותר תועלת מאשר הפאות שלי. וכי מה תעשה בפאות שלי, הרי לא תדביק אותן לעצמך? אתה תשליך אותן לאשפה, ואני אקח את הכסף, ובעוד שנה תהינה לי פאות חדשות. אבל מה שיש לי למכור לך, זה משהו שיביא לך הרבה יותר תועלת. זה דבר שלא היה לך אף פעם בחיים, אני מבטיח לך שבחיים לא היה לך את זה, ולא רק שלא היה לך את זה, אלא שגם לא ראית דבר כזה מעולם!". כולם בקשו לדעת: "במה מדובר? מה אתה רוצה למכור?" ואני המשכתי למתוח אותם, ולתאר את המוצר על שלל מעלותיו. ארבעים פועלים עמדו סביב ילד בן עשר במשך דקות ארוכות, ולא חדלו לשאול בסקרנות גדולה: "נו, תגיד כבר, מה זה? מה אתה מוכר?". לאחר רבע שעה, כבר לא יכולתי יותר, ועניתי בשאגה: "שכל! אני רוצה למכור לך שכל, מעולם לא ראית את זה, בחיים לא היה לך את זה, ואם היה לך היית נראה לגמרי אחרת!". כשכולם היו המומים, אמרתי לו: "אני בן עשר, ואתה בן ארבעים, אבל גם אתה מודה שיש לי יש יותר שכל ממך. אתה יודע מדוע? משום שההבדל בינינו הוא שאתה יושב כל הזמן ודופק מסמרים בנעלים, ואילו אני לומד גמרא, רש"י ותוספות. זה מכניס לראש שכל. רוצה שכל? לך לישיבה ותלמוד תורה, יהיה לך שכל". כך לחמנו את מלחמתנו בגאון, וקימנו את "ולא יתיביש מפני המלעגים עליו בעבודת ה'" (אריה שאן)

ועל הכל...

"פרפראות"

רבי שלום שבדרון זצ"ל, רצה להמחיש איך נראה אדם המתפלל ללא כוונה וכך סיפר: אדם הולך לו בשוק ארבעת המינים, כשהוא תר בעיניו אחר אתרוג וחלב יפים ונאים ביותר, ובעודו פוסע מעדנות בין דוכני השוק, הוא שומע לפתע אדם שצועק בקול רם: "אתרוגים בשני שקלים, הוא נעצר במקומו, ושאל את המוכר בנימה מזלזלת: "חבל שאקנה ממך קעת אתרוג בשני שקל, ואחר שאבוא אל ביתי, אגלה מה הרמאות אשר עושה אתה עימדי, הבה ותגלה את אזני עכשיו - מהי הרמאות!" אולם המוכר מהדוכן המאוחר מסתכל עליו ואומר לו: "אין כאן שום רמאות, פשוט נמאס לי מכל המחירים המופקעים וברצוני להקים גמ"ח אתרוגים! יוכך בלב שמח, הוא קונה לעצמו שניים ושלושה אתרוגים, כשלתע אוזניו קולטות קריאות רמות - מהצד השני של השוק: "לולבים בשלושה שקלים". מידועניו החל חוכך בליבו האם לקנות גם את הלולבים בכזה סכום מוזל, או אולי יותר עדיף לקנות לולבים יקרים, הן רק כך יוכל לספר לחבריו ומכריו שהוא בזבז ממון רב למצווה, ובסופו של דבר החליט לקנות את הלולב במחיר המוזל. ובכך, כשכל כולו שמח ומאושר על מוזלו הטוב, כאשר הוא אוהו ביד אחת את האתרוגים, ובידו השנייה את הלולב, לפתע, ללא כל התראה מוקדמת, הוא חטף שתי חבטות היישר על ביטנו בעוצמה חזקה. "את מי הכעסתי?" הרדה לעצמו בעוד עיניו עצומות מרוב כאב המכה. הוא פותח אט אט את עיניו, ולמול עיניו המשתאות, ראה למולו את בית המדרש כשהוא מלא וגדוש במתפללים המתנענעים בעת תפילה הלחש. רק כעת הוא הבין שהאדם המכה היה לא אחר מאשר ידו הימנית - שחבטה על ליבו כאשר הגיע בתפילתו לסלח לנו אבינו כי חטאנו." (מה למעשה)

"עניו של טעם"

הטעם שצריך להגביה את גג בית הכנסת מכל גנות העיר, כדי שיהיה ידוע וניכר לכל, ויגהרו אליו. (ספר הבתים בית תפילה ח' ב')

"מפי כתבם"

מקור החיים של העם היהודי היא התורה "כי היא חייו ואורך ימיו" (דברים ל') בלעדי התורה אין כל אפשרות ליהודים להתקיים בתנאים הבלתי רגילים שהם חיים בהם זה אלפי שנה. אנו רואים למעשה, כי במדינות בהם פסק לימוד התורה, נעלמו חלקים גדולים של היהודים. לאן נעלמו יהודי איטליה, צרפת, מקום שם פרחו קהילות גדולות לפניו? נשאר בהם רק זכר לחרבן בלבד. עובדה נוראה אנו רואים ברוסיה, כי במשך עשרים שנה גווע שם קיבוץ של שלושה מליון יהודים. למה? יען כי נשאר ללא תורה. בגלל גזירות המשומרים היבסקים. כל אלה הטוענים, כי עם ישראל יוכל להתקיים בלעדי התורה ורק בכח הרעיון היהודי, הם נביאי שקר. כל אלה המטיפים ל"ככל הגויים בית ישראל", הם אויבי נפשו של העם היהודי. לפני דורות היתה התורה מצויה בכל בית יהודי, אחר כך נשארה רק בבתי מדרש, כעת גם בבתי מדרש אין התורה מצויה. כל השארית של התורה מרוכזת במדינות שונות רק בישיבות הספורות. הם המבצרים האחרונים של היהדות. כי בלעדי תורה אין יהדות. ובלעדי יהדות אין יהודים. כל מי שרוצה בקיום העם היהודי, בעל כרחו הוא חייב גם לרצות בקיום התורה בקרב היהודים. (רבי אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד)

"מקום לשאלה"

שאלה: איך יתכן מצוה שנוהגים לעשות לפני פסח, אם לא עשו לפני פסח צריכים לעשות אותה אף לאחר הפסח?

תשובה: לא ברק בליל י"ד, יבדוק ביום י"ד באיזו שעה שיזכר מהיום. לא ברק כל יום י"ד, יבדוק בתוך הפסח. לא ברק בתוך הפסח, יבדוק לאחר הפסח, כדי שלא ישלח בחמץ שעבר עליו הפסח שהוא אסור בהנאה; ועל הבדיקה שלאחר הפסח לא יברך. (שולחן ערוך אורח חיים סימן תל"א)

מפתגמי אוריתא

פתגמים, נצנוצי מחשבה, ורעיונות בדרכה של תורה

עיקר כוונתו של היצר, לאמת השקר. (רבינו בחיי)

אין הפסד חלילה מן הצדקה, רק ברכה מתוספת. (חזון איש)

כלל גדול בדרך ארץ, מפני שאני בצער, לא צריך השני לסבול. (רבי אליהו דסלר)